

مقاله کوتاه

پاسخ به یک فرضیه آزمون نشده: ناآگاهی محققان دلیل گرایش به مجلات نامعتبر

مهدي دادخواه*، محمد لگزبان

گروه مدیریت، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

*نویسنده مسئول: مهدي دادخواه: مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، گروه مدیریت. تلفن: ۰۹۱۳۵۲۶۳۸۸۸؛ پست الکترونیک: Mehdidadkxah@mail.um.ac.ir

تاریخ دریافت: دی ۱۳۹۵

تاریخ پذیرش: بهمن ۱۳۹۵

خلاصه:

در این نوشتار مختصر به بررسی یک فرضیه بدون آزمون پذیرفته شده در ادبیات مرتبط با مجلات نامعتبر پرداخته می‌شود. پس از رشد مجلات نامعتبر و شکل‌گیری جنبش جهانی در جهت مقابله با این مجلات که مبدا آن به اوایل سال ۲۰۱۰ برمی‌گردد، بسیاری افزایش آگاهی محققان را به عنوان راه اصلی مقابله با این مجلات نامعتبر معرفی کردند. براین اساس، مقالات متعددی به زبان‌های مختلف و در رشته‌های متفاوت به نگارش درآمد که هدف آنها آگاهی بخشی به محققان بود. به نظر می‌رسد آنچه که این تحقیقات در عمل پذیرفته‌اند، فرضیه‌ای آزمون نشده‌ای بود که بیان می‌داشت دلیل گرایش محققان به این مجلات ناآگاهی آنان است. این نوشتار به طور مختصر در پی اثبات و یا رد این فرضیه است و سعی می‌کند توجیه قابل قبولی را برای اثبات و یا رد این فرضیه ارائه نماید.

واژگان کلیدی: مجلات نامعتبر، مجلات چاپ‌ولگر، اخلاق انتشار، علم کاذب

مقدمه:

در حال حاضر مجلات نامعتبر آسیب رو به رشد دنیای علم هستند. به طور کلی مجلات نامعتبر در دو دسته متفاوت مجلات چاپ‌ولگر و مجلات ربوده شده جای می‌گیرند. جفری بیل، کتابدار آمریکایی، اولین محقق بود که اقدام به دسته‌بندی ایمیل‌های فراخوان مرتبط با چاپ مقالات نمود. او با شناسایی مجلاتی که بدون انجام فرآیند داوری و یا با انجام داوری دارای نقص به مقالات پذیرش می‌دادند، در سال ۲۰۱۰ واژه نشریات چاپ‌ولگر (Predatory Journals) را ابداع و به دنیای آکادمیک معرفی کرد (۱). مهرداد جلالیان، پزشکی ایرانی، نیز اولین محقق بود که به ابداع واژه مجلات ربوده شده (Hijacked Journals) پرداخت. مجلات ربوده شده، وب سایت‌هایی هستند که تلاش دارند تا خود را به عنوان وب سایت مجلات معتبر معرفی نمایند (۲). ادبیات قابل توجهی در بدنه دانش در مورد این مجلات نامعتبر وجود دارد که بیان کامل آنها از حوصله این نوشتار خارج است، اما نکته‌ای که نباید از آن غفلت نمود افزایش روز افزون این مجلات بی اعتبار به خصوص در زمینه علوم پزشکی است (۳).

پژوهش‌های بسیاری در دسترس هستند که بیان می‌دارند جهت مقابله با مجلات نامعتبر باید آگاهی محققان را افزایش داد. کلارک و تامسون پیشنهاد ترویج راه‌های شناخت مجلات چاپ‌ولگر و ابزارهای ساده برای کشف آنها را داده‌اند (۴). برخی از مقالات هدف از لیست ارائه شده از مجلات/ناشران چاپ‌ولگر را افزایش آگاهی محققان می‌دانند (۵). همچنین برخی از پژوهش‌های صورت گرفته در مورد مجلات نامعتبر به موضوع آگاهی محققان از این مجلات پرداخته‌اند و در نتایج پژوهش خود روی عدم آگاهی محققان

تمرکزی خاص نموده‌اند (۶). این موضوع تا جایی ادامه می‌یابد که مقالات بسیاری در این زمینه به قلم تحریر درآمده و هدف خود را صرفاً افزایش آگاهی محققان از مجلات نامعتبر اعلام می‌دارند و سعی می‌کنند تا تمایز بین مجلات معتبر دسترسی آزاد و نوع چاپ‌ولگر آن را بهتر برای مخاطبان خود روشن سازند (۷، ۸). در میان این ادبیات فراوان که اکثر آنها در چند سال اخیر فراهم آمده است، اکثر مقالات آگاهی بخشی محققین را محور بحث خود قرار داده‌اند. حتی مجلات مرتبط با شاخه‌های علمی مجزا، مقالات اختصاصی را برای مخاطبین خود در این زمینه به نگارش درآورده‌اند. آنچه ادبیات موجود به ما القا می‌کند این مقوله است که در صورت آگاهی محققان از مجلات نامعتبر و شیوه‌هایی که به منظور فریب قربانیان خود به کار می‌برند، مشکل مجلات نامعتبر تا حد زیادی حل خواهد شد. بنابراین آنچه که در شرایط حاضر ادبیات مرتبط به ما می‌دهد فرضیه آزمون نشده " ناآگاهی محققان دلیل گرایش به مجلات نامعتبر " است. اکثراً مقالات موجود در ادبیات حاضر، به گونه‌ای نگارش شده‌اند که ظاهر این فرضیه را بدون آزمون پذیرفته‌اند. لذا در این نوشتار مختصر، به مساله اثبات یا رد این فرضیه پرداخته می‌شود.

آزمون فرضیه:

ساده‌ترین راه برای اثبات یا رد این فرضیه، انتخاب جمعیت آماری قابل قبول و اطلاع رسانی به آنها در مورد انواع مجلات نامعتبر است. سپس ارائه مجله‌ای نامعتبر به آنها و فراهم سازی شرایط تصمیم‌گیری برای چاپ مقاله در مجله نامعتبر مورد آزمون است. برای اینکه بتوان نتیجه نسبتاً قابل قبول و قابل تعمیمی را از آزمون فرضیه مورد بحث ارائه داد جمعیت کثیری مورد نیاز است.

شکل ۱: کانال تلگرام ساخته شده جهت آزمون فرضیه

جدول ۱: مطالب ارائه شده به جمعیت مورد آزمون در کانال تلگرام

ردیف	موضوع	توضیح
۱	مجلات چاپاولگر	ارائه تعریف و تاریخچه‌ای از این مجلات نامعتبر
۲	مجلات ربوده شده	ارائه تعریف و تاریخچه‌ای از این مجلات نامعتبر
۳	شاخص‌های جعلی	ارائه تعریف و تاریخچه‌ای از شاخص‌های نامعتبر که سعی دارند با معرفی خود به عنوان معیارهای معتبر (همانند ضریب تاثیر) مجلات نامعتبر را معتبر جلوه دهند.
۴	ویژگی‌های مجلات معتبر	معیارهایی جهت تمایز مجلات معتبر و نامعتبر
۵	اخلاق انتشار	نکات مورد توجه طبق استانداردهای کمیته اخلاق انتشار
۶	نکات نوشتن مقالات باکیفیت	آموزش مسائل پایه و حرفه‌ای نگارش مقالات علمی
۷	معرفی مطالب مرتبط با فرآیند انتشار	شامل قسمت‌های مختلف وبسایت مجلات و اصطلاحات رایج

همین راستا از شبکه اجتماعی تلگرام استفاده گردید و کانالی در این شبکه اجتماعی ایجاد شد که به آموزش مسائل مرتبط با مقاله نویسی می‌پرداخت (شکل ۱).

با انجام تبلیغات مختلف در جوامع دانشگاهی و علمی (مانند پرتال‌های علمی و امثال آن)، اعضای کانال به حدود ۳۰۰۰ نفر رسید. پس از تثبیت جمعیت

لازم به ذکر است که از جمعیت انتخابی عده‌ای به دلیل عدم تمایل در نظر سنجی شرکت نخواهند نمود. نکته حائز اهمیت دیگر آموزش دادن به جمعیت انتخابی است تا آگاهی آنها نسبت به مجلات نامعتبر افزایش یابد. از آنجایی که انتخاب جمعیت کثیری از محققان و آموزش به آنها چندان ساده نیست، بهترین راه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی است. در

نکته جالب توجه دیگر، تمایل نسبی محققان برای عضویت در هیئت تحریریه مجلات نامعتبر است. زیرا در شرایط حاضر، برخی از موسسات به عضویت در هیئت تحریریه مجلات امتیازاتی را اعطا می‌نمایند، لذا لازم است که لیست نامعتبر مجلات در فرآیند امتیازدهی به اعضای که عضو هیئت تحریریه هستند نیز لحاظ شود. بنابراین به طور خلاصه این چنین می‌توان قلمداد نمود که دلیل اصلی گرایش محققان به مجلات نامعتبر عدم آگاهی آنها از این مجلات و یا عدم توانایی شناسایی آنهاست. بنابراین لازمه مقابله با این مجلات، آموزش مناسب به محققان و در کنار آن تدوین قوانین مناسب است. در طول زمان آموزش به محققین، سوالات متعددی برای آنها مطرح می‌شد که نشان دهنده عدم آگاهی آنها بود. اکثرا این سوال مربوط به ناآگاهی محققان از سیاست‌های دسترسی آزاد در مجلات و آسیب‌هایی که در سال‌های اخیر به وجود آمده‌اند ناشی می‌شد.

نتیجه گیری:

به نظر می‌رسد که وجود لیست نامعتبر مجلات به تنهایی حل‌کننده مشکل نخواهد بود و وجود معیارهایی ساده و قابل فهم محققان به منظور مقابله با این مجلات ضروری به نظر می‌رسد. اگر چه امروزه در جوامع بین‌المللی تمرکز بر روی معیارهای تشخیص مجلات نامعتبر است ولی به نظر می‌رسد این معیارها برای محققان داخل کشور (به خصوص محققان تازه کار) شناخته شده نیستند.

کانال به حدود ۳۰۰۰ نفر، مسائل مرتبط با مجلات نامعتبر به زبان فارسی برای اعضاء ارائه شد. در هر مطلب نکاتی کلیدی برای شناسایی این مجلات و تکنیک‌های تمایز آنها از مجلات معتبر بیان گردید. جدول ۱ خلاصه مطالب ارائه شده به اعضای کانال را نشان می‌دهد.

فرآیند آموزش به اعضاء تا دو ماه پیگیری شد. در طول این دو ماه مقالات لاتین و یا فارسی که در مورد کیفیت سنجی مجلات و شناسایی مجلات نامعتبر بود نیز در کانال قرار داده می‌شد. پس از سپری شدن این مدت زمان، آزمونی حاوی دو سوال طراحی گردید. در این آزمون با ارائه نام و آدرس وبسایت یک مجله (که از لیست مجلات چپاولگر انتخاب شده بود) از اعضای کانال خواسته شد تا به دو سوال ارائه شده در شکل ۲ پاسخ دهند. پاسخ مثبت به سوالات فوق نشان دهنده این موضوع خواهد بود که محققانی که از مجلات نامعتبر آگاهی دارند باز هم به این مجلات گرایش نشان خواهند داد. لازم به ذکر است که حدود ۱۱۰۰ نفر از اعضا در این نظرسنجی شرکت نمودند. همچنین به شرکت کنندگان اطمینان داده شد که هویت آنها در نظرسنجی کاملاً ناشناس خواهد بود. شکل ۳ خلاصه نتایج نظرسنجی صورت گرفته را نشان می‌دهد.

بحث:

آنچه از نتایج آزمون بر می‌آید اگر محققان نسبت به مجلات نامعتبر و تکنیک‌های شناسایی آنها آگاه باشند، کمتر قربانی این مجلات خواهند بود.

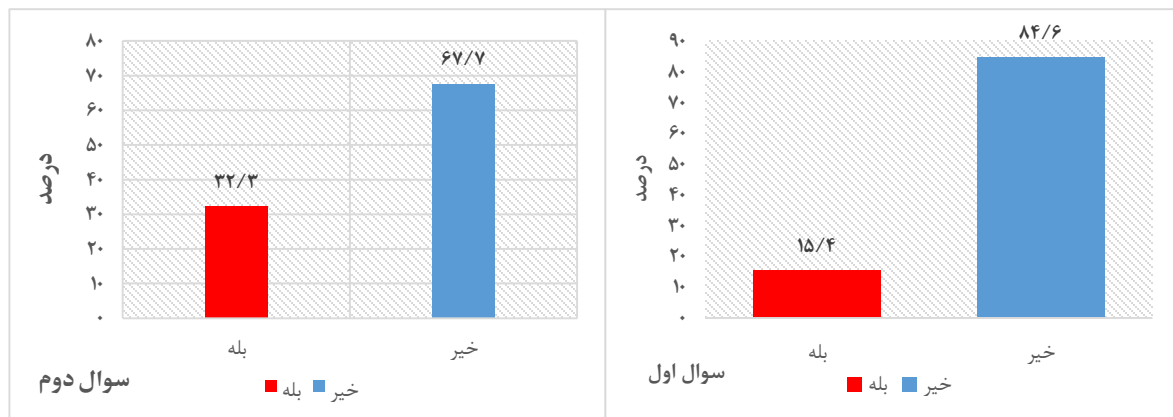
۱. لطفاً یکی از پاسخهای زیر را انتخاب کنید. گزینه‌های را انتخاب نمایید که برای شما در الویت قرار دارد. مجله‌های به آدرس <https://www.mnkjournals.com/ijlrst.php> طبق ادعای مجله ISI بوده و با دریافت هزینه مقالات را سریع چاپ میکند. آیا اگر شما مقاله‌ای داشته باشید در این مجله چاپ می‌کنید؟ (این مجله هیچ گونه ارتباطی با ما ندارد و صرفاً جهت تحقیقات نام آن آورده شده است).

- بله
 خیر

۲. آیا تمایل دارید عضو هیئت تحریریه یا داوری این مجله باشید؟

- بله
 خیر

شکل ۲: سوالات نظرسنجی صورت گرفته در مورد مجلات نامعتبر

شکل ۳: نتایج حاصل از نظر سنجی

سهام نویسندگان:

تمامی نویسندگان معیارهای استاندارد نویسندگی بر اساس پیشنهادات کمیته بین المللی ناشران مجلات پزشکی را دارا بودند.

تضاد منافع:

بدینوسیله نویسندگان تصریح می نمایند که هیچ گونه تضاد منافی در خصوص پژوهش حاضر وجود ندارد.

منابع مالی:

هیچ گونه کمک مالی برای انجام این پروژه دریافت نشده است.

منابع:

1. Beall J. Dangerous Predatory Publishers Threaten Medical Research. *Journal of Korean medical science*. 2016;31(10):1511-3.
2. JALALIAN M, MAHBOOBI H. Hijacked Journals and Predatory Publishers: Is There a Need to Re-Think How to Assess the Quality of Academic Research? 2014. 2014;11(5):6.
3. Narimani M, Dadkhah M. Predatory Journals and Perished Articles; a Letter to Editor. *Emergency*. 2017;5(1): 258-60.
4. Clark AM, Thompson DR. Five (bad) reasons to publish your research in predatory journals. *Journal of Advanced Nursing*. 2016:n/a-n/a.
5. Xia J, Harmon JL, Connolly KG, Donnelly RM, Anderson MR, Howard HA. Who publishes in "predatory" journals? *Journal of the*

Association for Information Science and Technology. 2015;66(7):1406-17.

6. Christopher MM, Young KM. Awareness of "Predatory" Open-Access Journals among Prospective Veterinary and Medical Authors Attending Scientific Writing Workshops. *Frontiers in Veterinary Science*. 2015;2:22.

7. Günaydin GP, Dogan NÖ. A Growing Threat for Academicians: Fake and Predatory Journals. *Journal of Academic Emergency Medicine*. 2015;14(2):94.

8. Beall J. Best practices for scholarly authors in the age of predatory journals. *Annals of the Royal College of Surgeons of England*. 2016;98(2):77-9.

BRIEF REPORT

A Response to a Non-Tested Hypothesis: Unawareness of Researchers is the Main Reason for Being Duped by Predatory Journals

Mehdi Dadkhah*, Mohammad Lagezian

Department of Management, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

*Corresponding author: Mehdi Dadkhah; Department of Management, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Tel: +989135263888; Email: Mehdidadkhah@mail.um.ac.ir

Abstract

Nowadays, the academic world is faced with various challenges involving fraudulent activities related to publishing. The most important of these concerns the fast growth in predatory journals, a phenomenon that has more victims than others. In response, we have offered papers and proceedings that discuss the issue of predatory journals in trying to increase the awareness of researchers. The unproven hypothesis is that by increasing awareness among junior researchers the numbers of victims will decrease. This hypothesis, however, has never been tested. In this short piece, we try to prove or reject this conjecture.

Key words: Predatory Journal; Academic Ethic; Bogus Science; Journal Evaluation.